

شاخص های جمعیتی جهان و ایران، سال ۱۳۸۵ (۲۰۰۶ میلادی)

طه نورالهی^۱ - الهام فتحی^۲

چکیده

امروزه اکثر کشورهای جهان تلاش می نمایند تا سیاست جمعیتی معینی را با توجه به اوضاع جمعیتی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی کشور خود اتخاذ کنند. دگرگونی های جمعیتی کشورها و ایجاد ارتباط آن با جنبه های مختلف برنامه ریزی ایجاب می کند که دولت ها در برخی از کشورها به دنبال جلوگیری از افزایش سریع جمعیت باشند.

نتایج اعمال سیاست های جمعیتی مختلف را می توان در تحولات آمار جمعیت و شاخص های جمعیتی کشورهای مختلف بررسی کرد.

برای پی بردن به اوضاع جمعیتی کشور، یکی از بهترین روش ها، مقایسه اطلاعات آماری با داده های آماری سایر کشورها است. مقایسه اوضاع جمعیتی مشخص خواهد کرد که وضع و موقعیت کشور از نظر متغیرهای جمعیتی و شاخص های مربوطه چگونه است و مقام ایران در بین سایر نقاط جهان را نشان می دهد. بر همین اساس در تحقیق حاضر سعی شده تا جمعیت و تعدادی از شاخص های مرتبط بر آن در سطح جهانی و قاره ای در سال ۱۳۸۵ (۲۰۰۶ میلادی) مشخص و با شاخص های جمعیتی و موقعیت کشور مقایسه شود.

واژگان کلیدی

تراکم جمعیت، میزان موالید، میزان خام مرگ و میر، میزان باروری کل، میزان رشد طبیعی جمعیت، نرخ باسوادی، نسبت شهرنشینی، نسبت روستا نشینی

۱- مرکز آمار ایران، مدیرکل دفتر آمارهای جمعیت، نیروی کار و سرشماری

۲- مرکز آمار ایران، کارشناس آمارهای جمعیت

پیشگفتار

اکثر کشورهای جهان تلاش می نمایند تا سیاست جمعیتی معینی را با توجه به اوضاع جمعیتی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی کشور خود اتخاذ کنند. در سیاست‌گذاری‌های مربوط به جمعیت، کوشش بر آنست که بین اهداف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی از یک سو و مسائل جمعیتی از سوی دیگر، هماهنگی لازم در بهره‌گیری از منابع نیروی انسانی بعمل آید. این بهره‌گیری، یکسویه نیست. بلکه در اهداف سیاست‌های جمعیتی، ایجاد رفاه برای جامعه در درجه اول اهمیت قرار دارد.

نتایج اعمال سیاست‌های جمعیتی مختلف را می‌توان در تحولات آمار جمعیت و شاخص‌های جمعیتی کشورهای مختلف بررسی کرد. بنابراین برای شناخت جمعیت و خصوصیات آن باید آمار جمعیت را برحسب نقاط مختلف جغرافیایی در دست داشت. آمار جمعیت و شناسایی ویژگی‌های آن می‌تواند مبنای برنامه‌ریزی‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی باشد.

با داشتن نتایج حداقل دو سرشماری در فواصل زمانی مختلف، می‌توان تغییرات جمعیت را در طول زمان بین دو تصویر بررسی کرد.

برای پی بردن به اوضاع جمعیتی کشور، یکی از بهترین روش‌ها، مقایسه اطلاعات آماری با داده‌های آماری سایر کشورها است. این اطلاعات آماری یا از راه سرشماری، یا آمارگیری‌های نمونه‌ای و یا آمارهای ثبتی به دست آمده است. مقایسه اوضاع جمعیتی مشخص خواهد کرد که وضع و موقعیت کشور از نظر متغیرهای جمعیتی و شاخص‌های مربوطه چگونه است و مقام ایران در بین سایر نقاط جهان را نشان می‌دهد.

در ایران تاکنون شش سرشماری عمومی نفوس و مسکن با استفاده از روش‌های نوین و در نظر گرفتن توصیه سازمان‌های آماری بین‌المللی انجام شده است.

سرشماری‌های ایران در سال‌های شمسی که به رقم ۵ ختم می‌شود انجام شده است و از سال ۱۳۳۵ به بعد هر ده سال یکبار سرشماری عمومی نفوس و مسکن به مرحله‌ی اجرا درآمده است.

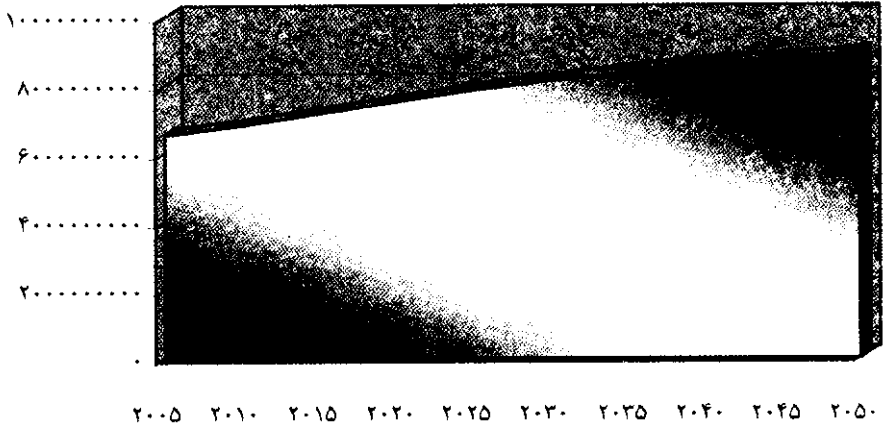
در سایر کشورهای جهان نیز سرشماری‌های نفوس انجام شده است. داده‌های سرشماری‌ها، آمارگیری‌های نمونه‌ای و آمارهای ثبتی منبع اطلاعاتی مناسبی برای انجام پاره ای مقایسه‌ها فراهم ساخته است.

جمعیت جهان

بررسی کمی جمعیت جهان نشان می‌دهد که در چند دهه اخیر، جمعیت به سرعت در حال افزایش بوده و از ۲/۵ میلیارد در سال ۱۹۵۰ میلادی (۱۳۳۱ شمسی) به ۶/۶ میلیارد نفر در سال ۲۰۰۶ (۱۳۸۵ شمسی) رسیده است و پیش‌بینی می‌شود در سال ۲۰۵۰ یعنی ۴۴ سال دیگر به ۹/۱ میلیارد نفر برسد. (نمودار شماره ۱)

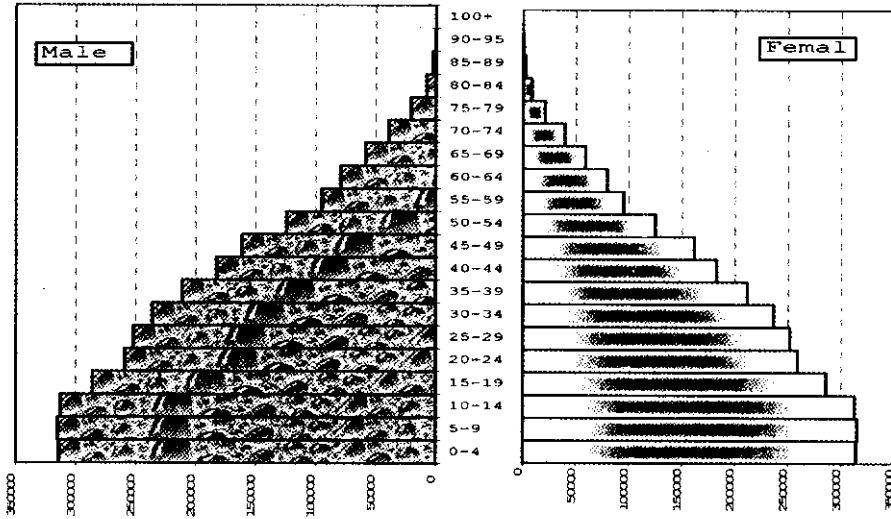
بر پایه برآوردهای انجام شده برای سال ۲۰۰۶ توزیع جغرافیایی جمعیت جهان در قاره‌ها از نظر کمیت متفاوت است. بیشترین جمعیت جهان یعنی ۳/۹ میلیارد نفر در قاره آسیا زندگی می‌کند. به عبارت دیگر ۶۰/۶ درصد از کل جمعیت جهان در آسیا ساکن است. پس از آن به ترتیب قاره آمریکا ۹۲۲ میلیون نفر، آفریقا ۹۱۵ میلیون نفر، اروپا ۷۳۱ میلیون نفر و اقیانوسیه ۳۳ میلیون نفر جمعیت را در خود جای داده‌اند (نمودار شماره ۲).

نمودار ۱- پیش بینی جمعیت جهان از سال ۲۰۰۵ تا ۲۰۵۰ میلادی

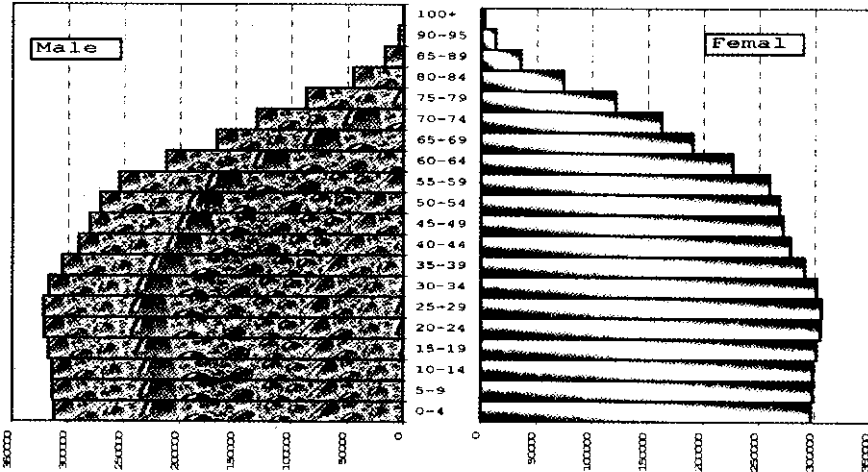

با بررسی مقاطع مختلف جمعیت جهان درمی‌یابیم که در گذشته، بیشترین جمعیت دنیا در گروه‌های سنی کودک و نوجوان (سنین صفر تا ۱۴ سال) قرار داشته‌اند اما با بالا رفتن سن (افزایش طول عمر) و کاهش در زاد و ولد، نسبت جمعیت در این گروه سنی روبه کاهش گذاشته و در آینده این نسبت به نحو محسوس‌تری پایین‌تر خواهد آمد.

هرم سنی جمعیت جهان سال ۱۳۸۵ شمسی (۲۰۰۶)

هرم سنی جمعیت جهان سال ۱۴۲۹ شمسی (۲۰۵۰)

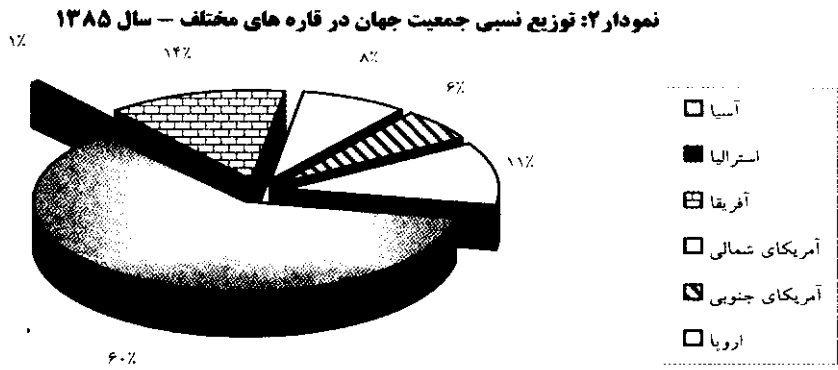
جدول زیر ۲۰ کشور پرجمعیت جهان را در سال ۱۳۸۵ نشان می دهد.

جدول ۱: جمعیت جهان و بیست کشور پرجمعیت جهان - برآورد سال ۲۰۰۶^۱

تعداد جمعیت به نفر	نام کشور	جهان
۶,۳۲۱,۳۳۶,۰۰۰		جهان
۱,۳۲۱,۸۵۱,۸۸۸	..... چین	۱- چین
۱,۱۲۹,۸۶۶,۱۵۴	..... هندوستان	۲- هندوستان
۳۰۱,۱۳۹,۹۴۷	..... ایالات متحده آمریکا	۳- ایالات متحده آمریکا
۲۳۴,۶۹۳,۹۹۷	..... اندونزی	۴- اندونزی
۱۹۰,۰۱۰,۶۴۷	..... برزیل	۵- برزیل
۱۶۴,۷۴۱,۹۲۴	..... پاکستان	۶- پاکستان
۱۵۰,۴۴۸,۳۳۹	..... بنگلادش	۷- بنگلادش
۱۴۱,۳۷۷,۷۵۲	..... روسیه	۸- روسیه
۱۳۵,۰۳۱,۱۶۴	..... نیجریه	۹- نیجریه
۱۲۷,۴۳۳,۴۹۴	..... ژاپن	۱۰- ژاپن
۱۰۸,۷۰۰,۸۹۱	..... مکزیک	۱۱- مکزیک
۹۱,۰۷۷,۲۸۷	..... فیلیپین	۱۲- فیلیپین
۸۵,۲۶۲,۳۵۶	..... ویتنام	۱۳- ویتنام
۸۲,۴۰۰,۹۹۶	..... آلمان	۱۴- آلمان
۸۰,۳۳۵,۰۳۶	..... مصر	۱۵- مصر
۷۶,۵۱۱,۸۱۷	..... ایتوبی	۱۶- ایتوبی
۷۱,۱۵۸,۶۴۷	..... ترکیه	۱۷- ترکیه
۷۰,۴۹۵,۷۸۲	..... ایران*	۱۸- ایران*
۶۵,۷۵۱,۵۱۲	..... کنگو	۱۹- کنگو
۶۵,۰۶۸,۱۴۹	..... تایلند	۲۰- تایلند

* براساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۸۵ (سال ۲۰۰۶ میلادی).

به این ترتیب در بین ۲۲۴ کشور، ایران هیجدهمین کشور پرجمعیت جهان است و ۱/۱۲ درصد از جمعیت جهان را تشکیل می دهد. در بین کشورهای کم جمعیت جهان می توان از Saint Pierre and Miquelon با ۶,۰۳۶ نفر، Saint Helena با ۷,۵۴۲ و Montserrat با ۹,۵۳۸ نفر جمعیت نام برد.^۱

جمعیت ایران

آنچه از مطالعه ی اسناد و مدارک تاریخی حاصل می شود آن است که تا سال ۱۳۳۵ هجری شمسی (اولین سرشماری عمومی نفوس و مسکن که در آن تمامی افراد کشور شمارش شدند) اطلاع دقیقی از جمعیت ایران وجود ندارد، به همین دلیل بسیاری از محققان و پژوهشگران جمعیت گذشته ایران را با استفاده از نتایج سرشماری ۱۳۳۵ به بعد و سایر مدارک و اسناد تاریخی گذشته نگری و پیش نگری کرده اند. مطالعه ی این آمار و ارقام نشان می دهد که درگذشته ی دور نرخ رشد جمعیت در سطح بسیار پائین بوده است. از جمله عوامل موثر در این امر نرخ بالای مرگ و میر به دلیل پائین بودن سطح بهداشت و عدم پیشرفتهای پزشکی بوده است. جدول زیر روند تغییرات جمعیت و متوسط رشد سالانه و زمان دو برابر شدن جمعیت طی سالهای ۸۵-۱۲۶۰ شمسی را نشان میدهد.

جدول ۲: روند تغییرات جمعیت و متوسط رشد سالانه و زمان دوبرابر شدن جمعیت^۱ طی سالهای ۸۵-۱۳۶۰ شمسی

سال	جمعیت	متوسط رشد سالانه (درصد)	زمان دوبرابر شدن جمعیت
.....۱۳۶۰	۷۶۵۴۰۰۰	-	-
.....۱۳۷۰	۸۱۲۴۰۰۰	۰/۱۶۰	۱۱۶
.....۱۳۸۰	۸۶۱۳۰۰۰	۰/۵۹	۱۱۷
.....۱۳۹۰	۹۱۴۳۰۰۰	۰/۱۶۰	۱۱۶
.....۱۳۰۰	۹۷۰۷۰۰۰	۰/۱۶۰	۱۱۶
.....۱۳۰۵	۱۰۴۵۶۰۰۰	۱/۵۰	۴۶
.....۱۳۱۰	۱۱۱۸۵۰۰۰	۱/۳۶	۵۱
.....۱۳۱۵	۱۱۹۶۴۰۰۰	۱/۳۶	۵۱
.....۱۳۲۰	۱۲۸۳۳۰۰۰	۱/۴۱	۴۹
.....۱۳۲۵	۱۴۱۵۹۰۰۰	۱/۹۹	۳۵
.....۱۳۳۰	۱۶۲۳۷۰۰۰	۲/۷۸	۲۵
.....آبان ۱۳۳۵	۱۸۹۵۴۷۰۴	۳/۱۴	۲۲
.....آبان ۱۳۴۵	۲۵۷۸۸۷۲۲	۳/۱۳	۲۲
.....آبان ۱۳۵۵	۳۳۷۰۸۷۴۴	۲/۷۱	۲۶
.....مهر ۱۳۶۵	۴۹۴۴۵۰۱۰	۳/۹۱	۱۸
.....مهر ۱۳۷۰	۵۵۸۳۷۱۶۳	۲/۴۶	۲۸
.....	.....	۲/۴۷	۴۷
.....آبان ۱۳۷۵	۶۰۰۵۵۴۸۸	۱ ^۳ /۹۶	۳۵
.....آبان ۱۳۸۵	۷۰۴۹۵۷۸۲	۱/۶۲	۴۳

$$1 - P.D.T = \frac{0.69314718}{r}$$

۲- متوسط رشد سال ۱۳۷۵ نسبت به سال ۱۳۷۰ اندازه گیری شده است.

۳- متوسط رشد سال ۱۳۷۵ نسبت به سال ۱۳۶۵ اندازه گیری شده است.

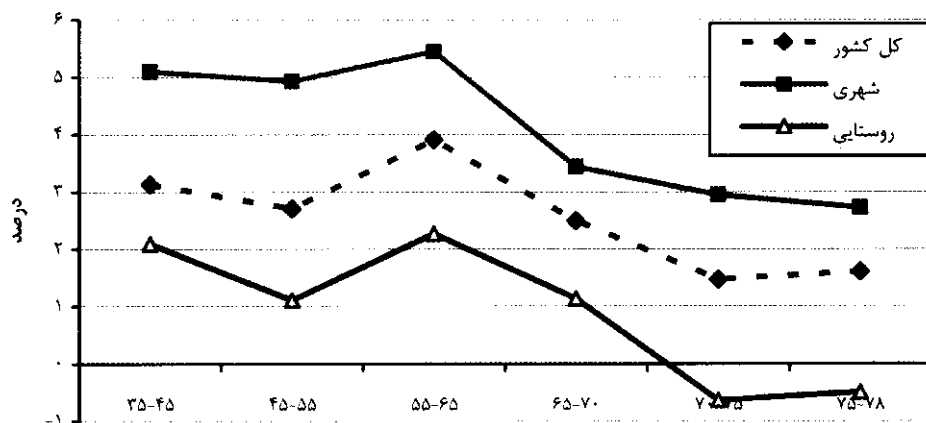
بررسی تغییرات تعداد و حجم جمعیت ایران طی سرشماریهای عمومی نفوس و مسکن سالهای ۱۳۸۵-۱۳۳۵ حاکی از آن است که طی این مدت حدود ۵۲ میلیون نفر به جمعیت کشور اضافه شده است. رشد جمعیت کشور طی دوره های سرشماری یکسان نیست، چنانچه در جدول ۲ مشاهده می شود، رشد جمعیت کشور تا شروع انقلاب اسلامی روندی کاهنده و ناگهان پس از انقلاب اسلامی افزایش یافته به طوری که در دهه ی ۵۵-۱۳۶۵ به یکباره به رشدی بالغ بر ۳/۹ درصد رسیده که در تاریخ کشورمان بی سابقه بوده است. کاهش نرخ رشد جمعیت طی دهه ۱۳۴۵-۱۳۵۵ نسبت به دهه قبل از آن ناشی از اجرای سیاستهای کنترل جمعیت بود که به طور رسمی از سال ۱۳۴۶ اعمال شده و اثر آن در کاهش رشد طبیعی جمعیت به ویژه در نقاط شهری کشور چشمگیر بوده است.

یقیناً عوامل متعددی در افزایش رشد جمعیت کشور در دهه ی ۱۳۵۵-۱۳۶۵ دخیل بوده اند که از جمله آنها می توان به تغییرات اعمال شده در سیاستهای کنترل جمعیت پس از انقلاب اسلامی و اجرای سیاستهای تشویق مولید اشاره نمود. با انتشار نتایج سرشماری ۱۳۶۵ و مشاهده ی رشد بالای جمعیت طی دهه ی ۱۳۵۵-۱۳۶۵ دولت متوجه ی سنگینی بار افزایش جمعیت و نگران تامین نیازهای مختلف آن در سالهای آتی شد و به فکر احیای سیاست قدیمی کنترل جمعیت افتاد (که اولین بار در دهه ی ۱۳۴۵-۱۳۵۵ به طور رسمی اجرا شده بود). دولت در خرداد ۱۳۶۷، سیاست تحدید مولید را اعلام نمود و متعاقب آن برنامه های تنظیم خانواده را به مرحله ی اجرا درآورد. با موفقیت اجرای سیاستهای تنظیم خانواده، روند باروری در دهه های ۱۳۶۵-۱۳۷۵ و ۱۳۷۵-۱۳۸۵ تنزل چشمگیری یافت، به گونه ای که کاهش تعداد مولید (به همراه کاهش تعداد مرگ و میر و افزایش امید زندگی) رشد سالانه ی جمعیت کشور را، از ۳/۹ درصد در دهه ۱۳۵۵-۱۳۶۵، به ۱/۶۲ درصد در دهه ۱۳۸۵-۱۳۷۵ رسانید. ناگفته نماند که طبق مطالعات جمعیتی انجام شده، حدود ۰/۷ درصد از رشد جمعیتی مشاهده شده بین سالهای ۱۳۵۵-۱۳۶۵ مربوط

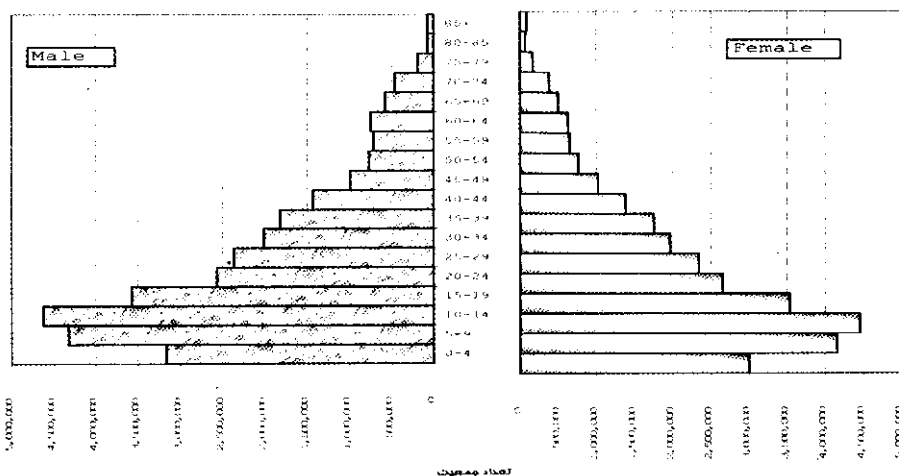
به ورود مهاجران عمدتاً افغانی و عراقی بین آن سالها بوده است. پدیده ای که در سالهای اخیر نیز با شدت کمتری وجود داشته است.

نمودار ۳: متوسط رشد جمعیت کشور، نقاط شهری و روستایی

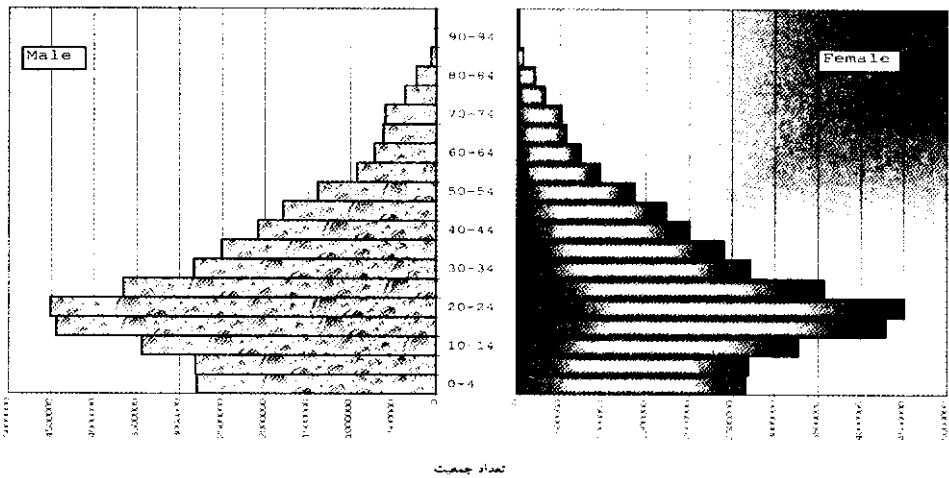
طی سالهای ۸۵-۱۳۳۵

هرم سنی جمعیت ایران سال ۱۳۷۵

هرم سنی جمعیت ایران سال ۱۳۸۵

مقایسه هرم های سنی جمعیت ایران در دو دهه ی اخیر نشان می دهد که ساختمان هرم سنی جمعیت ایران در حال معکوس شدن می باشد. این وضعیت نشان می دهد که جمعیت کشور که درحال حاضر جمعیت جوانی می باشد، در سالهای آتی به سوی سالمندی متمایل خواهد شد.

مساحت

یکی از مهمترین عواملی که می توان آن را در بررسی های جمعیتی به تعداد جمعیت پیوند داد، گستردگی نقاطی است که جمعیت آن پراکنده است. یک کشور وسیع می تواند پاسخگوی نیازهای جمعیت بیشتری باشد و یک کشور کوچک ممکن است به برخی از امکانات اقتصادی، به ویژه به معادن کشورهای دیگر نیازمند باشد.

وسیع ترین قاره، آسیا است که بیش از ۴۴/۵ میلیون کیلومتر مربع مساحت دارد و کم وسعت ترین قاره ها، اقیانوسیه ۳/۱ میلیون کیلومتر مربع وسعت دارد. مساحت سایر قاره ها به ترتیب آفریقا ۳۰/۰۶ میلیون کیلومتر مربع و آمریکای شمالی ۲۴/۴، آمریکای جنوبی ۱۷/۸ و اروپا با ۹/۹ میلیون کیلومتر مربع می باشد.

وسیع‌ترین کشور جهان، روسیه با ۱۴ میلیون کیلومترمربع مساحت است و پس از آن به ترتیب کانادا که ۹/۹، ایالات متحده ۹/۶، چین ۹/۵، و برزیل ۸/۵ میلیون کیلومترمربع مساحت دارند. از کم‌وسعت‌ترین کشورهای جهان می‌توان از واتیکان نام برد که تنها ۱ کیلومترمربع و ماکائو ۲ کیلومتر مربع وسعت دارد^۱.

تراکم جمعیت

تراکم جمعیت کشورها از تقسیم جمعیت به مساحت برحسب کیلومترمربع بدست می‌آید. برای آنکه این معیار دقیق‌تر باشد، گاه بجای مساحت کل اراضی، از مساحت زمین‌های زیر کشت نیز استفاده می‌شود که در این حالت به آن تراکم بیولوژیک می‌گویند. با در نظر داشتن تراکم جمعیت بصورت معمولی آن می‌بینیم که تراکم جمعیت جهان ۴۸ نفر در کیلومترمربع است. قاره‌ها از نظر این معیار کاملاً متفاوت هستند. پرتراکم‌ترین قاره، آسیا با ۱۲۴ نفر در هر کیلومترمربع و کم‌تراکم‌ترین آن اقیانوسیه با ۴ نفر در هر کیلومترمربع است. تراکم جمعیت در جهان به ترتیب سایر قاره‌ها عبارت است از: اروپا ۳۲ نفر، آفریقا ۳۰ نفر و آمریکا ۲۷ نفر در هر کیلومترمربع می‌باشد.

کشورهای جهان از نظر تراکم جمعیت نیز اوضاع متفاوتی دارند. تراکم جمعیت را در اصطلاح عامیانه می‌توان به پرازدحام و یا کم ازدحام بودن کشورها نیز تعبیر کرد. به این اعتبار موناکو^۲ با داشتن ۲۳۶۶۰، ماکائو با داشتن ۱۷۶۹۹ و هنگ‌کنگ با داشتن ۶۴۰۷ نفر در هر کیلومترمربع از پرازدحام‌ترین کشورهای جهان می‌باشند. بر این اساس گرینلند، جزایر فالکلند^۳، صحرای مغرب به ترتیب با تراکم ۰/۰۲۶، ۰/۲۵ و ۱/۳۶ نفر در

۱ - <http://worldmap.com>

۲ - کشور Monaco یکی از کشورهای قاره ی اروپا می باشد. این کشور از غرب با فرانسه و از شرق با دریای مدیترانه همسایه است.

۳- کشور Falkland Island یکی از کشورهای آمریکای جنوبی می باشد که زیر نظر انگلیس اداره می شود.

هر کیلومتر مربع از کم تراکم ترین کشورهای دنیا محسوب می‌شوند.^۱ کشور ما از این نظر با دارا بودن تراکم نسبی ۴۲ نفر در هر کیلومتر مربع (بر اساس نتایج سرشماری سال ۱۳۸۵) مرتبه صد و پنجاه و هفتم را در میان کشورهای جهان داراست.

دو برابر شدن جمعیت جهان

جمعیت جهان پس از مدتی افزایش، به دو برابر تعداد کنونی خود می‌رسد. با ثابت بودن سطح اراضی کره زمین، تراکم نسبی نیز افزوده خواهد شد. برآوردهای جهانی انجام شده نشان می‌دهد که کل جمعیت جهان در مدت زمانی نزدیک به ۳۹ سال دو برابر رقم کنونی خود یعنی به بیش از ۱۲ میلیارد نفر می‌رسد، جمعیت برخی از قاره‌ها در زمان کوتاه‌تری دو برابر می‌شود. مثلاً در آفریقا جمعیت پس از ۲۵ سال و در آمریکا پس از ۳۵ سال به دو برابر می‌رسد. در حالی که در اروپا ۸۴۲ سال لازم است تا جمعیت این قاره دو برابر شود. قاره آسیا پس از ۵۹ سال دو برابر می‌شود. مدت زمان دو برابر شدن جمعیت ایران ۴۵ سال برآورد می‌شود.

عوامل مؤثر در افزایش جمعیت

جمعیت کشورها در اثر باروری و زاد و ولد و همچنین مهاجرت‌ها تغییر می‌یابد. برای اندازه‌گیری و مقایسه تغییرات زاد و ولد از شاخص‌های ولادت و باروری استفاده می‌شود که ساده‌ترین آن میزان ولادت است. این میزان عبارت از کسری است که صورت آن تعداد نوزادان متولد شده در یکسال و مخرج آن کسر تعداد جمعیت را در میانه همان سال نشان می‌دهد. این کسر را در عدد ثابت هزار ضرب می‌کنند.

1 - <http://www/en.wikipedia.org>.

۲ - فرمول مخاسبه ی دو برابر شدن جمعیت به شرح زیر است. در این فرمول منظور از T رشد سالانه جمعیت می باشد.

$$n(P.D.T)=0.6931478 / r$$

دو عامل مؤثر در تغییرات جمعیت، یعنی ولادت و فوت هر کدام به عوامل بیولوژیک بستگی دارد، ولی عامل مهاجرت از عوامل بیولوژیک متأثر نیست و شتاب تغییرات آن تحت تأثیر عوامل اقتصادی، سیاسی، اجتماعی بیش از دو عامل دیگر است. به همین علت در اینجا به بررسی میزان‌های ولادت^۱ و فوت (میزان خام مرگ و میر)^۲ اشاره می‌شود.

موالید

براساس برآوردهای مربوط به سال ۲۰۰۶ میزان ولادت در جهان برابر ۲۰/۹ درهزار بوده است. یعنی هر ساله در مقابل هر ۱۰۰۰ نفر جمعیت در جهان حدود ۲۱ مورد تولد وجود دارد.

قاره آفریقا بالاترین میزان ولادت (۳۸ درهزار) و قاره اروپا پائین‌ترین میزان ولادت (۱۰ در هزار) را دارد. در قاره آمریکا کمترین میزان ولادت در حوزه کشورهای آمریکای شمالی و برابر با ۱۴ درهزار و بیشترین آن در حوزه کشورهای آمریکای مرکزی برابر با ۲۴ درهزار گزارش شده است. میزان ولادت در قاره آسیا ۲۰ درهزار و در اقیانوسیه ۱۷ درهزار است (نمودار ۴).

متغیر میزان ولادت که مستقیماً در بالا بردن رقم جمعیت اثر دارد در کشورهای مختلف متفاوت است. در کشورهای آفریقایی حداکثر میزان ولادت مشاهده شده است: در گینه بیسائو و لیبی و ملاوی هرکدام ۵۰ در هزار. پس از آن در آسیا در کشور افغانستان ۴۸ در هزار می‌باشد.

۱ - فرمول محاسبه میزان ولادت (CBR) به شرح زیر است:

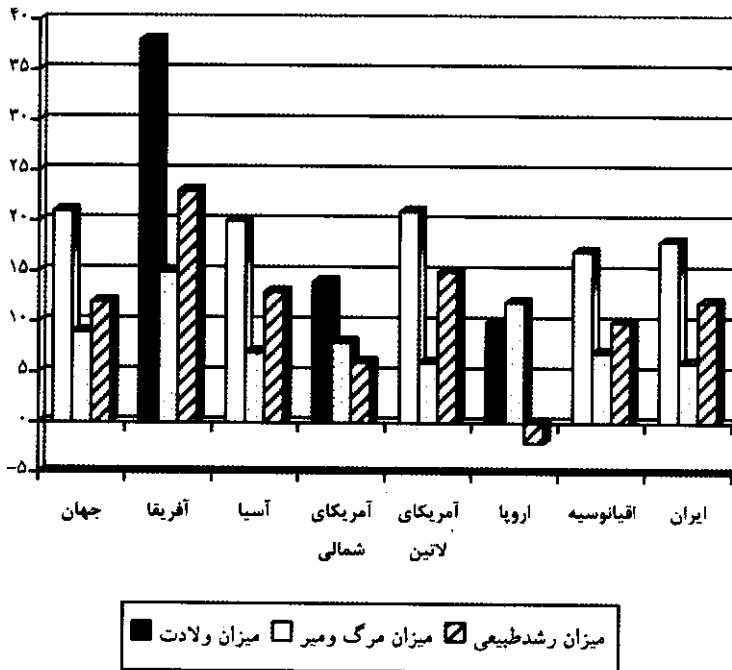
$CBR = 1000 * \frac{\text{میانگین جمعیت آن جامعه در همان سال}}{\text{تعداد موالید زنده متولد شده جامعه در یکسال تقویمی}}$

۲- فرمول محاسبه میزان فوت (CDR) به شرح زیر است:

$CDR = 1000 * \frac{\text{میانگین جمعیت آن جامعه در همان سال}}{\text{تعداد فوت شدگان جامعه در یکسال تقویمی}}$

در کشورهای اروپائی و آسیای شرقی کمترین میزان ولادت مشاهده شده است: آلمان، چین، هنگ کنگ و ماکائو هر کدام ۸ در هزار بوده‌اند. چنانچه ترتیب کشورهای را از نظر میزان ولادت به شکل صعودی در نظر بگیریم، در این حالت کشوری که دارای کمترین میزان ولادت است در مرتبه نخست قرار خواهد گرفت. با توجه به این ترتیب، ایران با دارا بودن میزان ولادت ۱۸ در هزار، در رتبه هفتم و چهارمین کشور قرار می‌گیرد.^۱

نمودار ۴: میزان ولادت فوت و رشد طبیعی جمعیت بر حسب نقاط جغرافیایی (ارقام به هزار)

مرگ و میر

میزان مرگ و میر در کاهش جمعیت مؤثر است، در گذشته این میزان سطح بالائی در جهان داشت. اما این سطح به تدریج کاهش یافته است. کشورهای اروپای شمالی و غربی و همچنین کشورهای آمریکای شمالی در پائین آوردن میزان مرگ و میر پیشگام بوده‌اند. در سایر کشورها نیز با بهبود وضع بهداشت و همگانی شدن واکسیناسیون‌ها، میزان مرگ و میر روبه کاهش گذاشته است. میزان مرگ و میر عبارت است از تعداد مرگ و میرهای واقع شده در یکسال، تقسیم بر تعداد جمعیت در میانه همان سال، ضرب در عدد ثابت هزار، با در دست داشتن این معیار می‌توان اوضاع مرگ و میر را در جهان و در قاره‌ها و کشورهای مختلف بررسی کرد.

براساس آمار به دست آمده، نوسانات میزان خام مرگ و میر در سال ۲۰۰۶ به صورت زیر بوده است: میزان خام مرگ و میر جهان رقم ۸/۶ در هزار را نشان می‌داد. یعنی از هر هزار نفر در سال مورد بررسی، نزدیک به ۹ نفر فوت شده‌اند. در بین قاره‌ها، قاره آفریقا حداکثر میزان مرگ و میر یعنی ۱۵ در هزار و امریکای مرکزی کمترین میزان مرگ و میر یعنی ۵ در هزار را داشته است. میزان مرگ و میر در اروپا ۱۲ در هزار، آمریکای شمالی ۸ در هزار، آمریکای جنوبی ۶ در هزار، آسیا و اقیانوسیه هر کدام ۷ در هزار بوده است (نمودار ۴).

کشورهای آفریقایی سوئز لند با ۲۸ در هزار و بوتسوانا با ۲۷ در هزار و لستو با ۲۵ در هزار بالاترین میزان مرگ و میر را در مقایسه ی بین کشورها داشته‌اند.

کمترین میزان مرگ و میر در امارات متحده عربی برابر ۱ در هزار و در قطر و کویت با ۲ در هزار به دست آمده است. به نظر می‌رسد از آنجاییکه بخش قابل توجهی از جمعیت این کشورها مهاجران واقع در سنین کار از سایر کشور می‌باشند و مرگ و میر

در این سنین بسیار پایین است، به همین علت میزان مرگ و میر این کشورها در سطح بسیار پایینی قرار گرفته است. میزان خام مرگ و میر در ایران ۶ در هزار برآورده شده است. با در نظر داشتن این میزان و همان ترتیبی که برای میزان ولادت در نظر گرفته می شود، ایران رتبه ۲۸ را در میان کشورهای جهان دارا است.

مطالعات حاکی از آن است که میزان خام مرگ و میر متأثر از دو عامل عمده است: اول، عوامل مربوط به چگونگی ادامه حیات مانند سطح بهداشت و درمان، تغذیه، امنیت و ویژگیهای محیطی و دوم ترکیب سنی جمعیت.

میزان رشد طبیعی جمعیت

میزان رشد طبیعی جمعیت^۱ از تفاوت بین میزان ولادت (CBR) و میزان خام مرگ و میر (CDR) حاصل می شود. اگر علاوه بر ولادت و مرگ و میر، عامل مهاجرت را نیز دخالت دهیم، میزان رشد جمعیت بطورکلی به دست می آید.

میزان رشد جمعیت از عوامل مهمی است که در برنامه ریزی های مختلف کوتاه مدت، میان مدت و بلندمدت باید در نظر گرفته شود.

در بررسی میزان رشد طبیعی جمعیت جهان، این میزان را در سال ۲۰۰۶ (۱۳۸۵ شمسی) برابر ۱/۲۳ درصد در سال برآورد می شود. قاره آفریقا حداکثر میزان رشد طبیعی جمعیت (۲/۲ درصد در سال) و قاره اروپا کمترین میزان رشد (۰/۱- درصد در سال) را داشته اند. این میزان در آسیا ۱/۲ درصد و در اقیانوسیه ۱/۰ درصد بوده است. در حوزه های مختلف کشورهای قاره آمریکا، میزان رشد طبیعی جمعیت بین ۰/۶ درصد

۱- فرمول محاسبه میزان رشد طبیعی جمعیت به شرح زیر است:

میزان خام مرگ و میر - میزان موالید = میزان رشد طبیعی جمعیت (population natural increase rate)

در حوزه کشورهای آمریکای شمالی و ۱/۵ درصد در سال در حوزه کشورهای آمریکای لاتین متغیر بوده است (نمودار ۴).

پژوهش در میزان رشد طبیعی در کشورهای مختلف نشان می‌دهد در برخی از کشورها میزان رشد طبیعی یک رقم منفی است. در این کشورها میزان ولادت آنقدر کاهش یافته که نه تنها جبران میزان و مرگ و میر را نمی‌کند، بلکه از آن نیز کمتر است. در سال ۲۰۰۶ رشد طبیعی جمعیت در اوکراین ۰/۸- درصد (منفی هشت دهم درصد) و در بلاروس و روسیه ۰/۶- درصد (منفی شش دهم درصد) بوده است.

کشورهایی که بالاترین میزان رشد طبیعی جمعیت را در همان سال داشته‌اند، عبارتند از مایوت^۱ ۳/۶ درصد، نیجریه ۳/۴ درصد، فلسطین ۳/۳ درصد و کشورهای آنگولا و کنگو هر کدام ۳ درصد در سال بوده است^۲.

میزان رشد طبیعی جمعیت کشور ما بر پایه میزان ولادت ۱۸ درهزار و میزان خام مرگ و میر ۶ درهزار، برابر ۱/۲ درصد در سال خواهد بود (نمودار ۴). با توجه به این رقم در میان کشورهای جهان ایران، رتبه هفتاد و سوم را دارد.

باروری کل

برای بررسی بعد دیگری از روند افزایش جمعیت، علاوه بر میزان ولادت می‌توان شاخص دیگری به نام باروری کل را به کار گرفت. باروری کل^۳، میانگین تعداد فرزندانی را که یک زن در طول دوران باروری خود (معمولاً از ۱۵ تا ۴۹ سال سن) به دنیا می‌آورد.

۱ - کشور Mayotte یکی از کشورهای آفریقای جنوبی بوده و توسط فرانسه اداره می‌شود.

2 - 2006 world population data sheet, population reference bureau

۳ - فرمول میزان باروری کل به شرح زیر است:

$$TFR = 5 \sum_{i=1}^7 ASFR_i$$

بر پایه این شاخص ملاحظه می‌شود زنان جهان در طول سال‌هایی که قابلیت باروری دارند، بطور متوسط ۲/۷ فرزند زنده به دنیا می‌آورند. در میان قاره‌ها، حداکثر این میزان در قاره آفریقا ۵/۱ فرزند و حداقل آن در قاره اروپا ۱/۴۵ فرزند است.

در میان کشورها، حداکثر میزان باروری کل در یوگاندای ۶/۹ و سپس آنگولا و بوروندی و افغانستان ۶/۸ دیده شده است. در حالی که در چین و ماکائو زنان بطور متوسط فقط ۰/۹ و هنگ کنگ ۱ فرزند به دنیا می‌آورند.

اگر باروری کل حدود ۲/۱ تا ۲/۵ باشد در رابطه با وضع مرگ و میر تعداد جمعیت یک کشور ثابت خواهد ماند.

در ایران میزان باروری کل، رقم ۲ فرزند زنده را نشان می‌دهد و این میزان، گویای این واقعیت است که در بین کشورهای جهان، ایران رتبه شست و سومین را دارد.^۲

امیدزندگی

یکی از شاخص‌های مهم جمعیتی که در ارزیابی وضع توسعه یافتگی کشورها و مناطق به کار می‌رود، امیدزندگی در بدو تولد است. امیدزندگی در بدو تولد^۳ عبارت است از متوسط تعداد سال‌های عمر که انتظار می‌رود از بدو تولد و تحت شرایط جاری مربوط به مرگ و میر، فردی زنده بماند.

منظور از $ASFR$ میزانهای باروری در هریک از گروههای سنی زنان واقع در سن باروری می‌باشد.

۱- کشور Uganda در شرق قاره ی آفریقا واقع شده است. از شمال با سودان از غرب با کنیا از شرق با کنگو و از جنوب با تانزانیا همسایه است.
2- 2006 world population data sheet, population reference bureau

$$e_0 = \frac{T_x}{l_x}$$

۳ - فرمول محاسبه امید زندگی به شرح زیر است:

که در آن T_x تعداد سالهای عمر محتمل یا سیری شده افراد جامعه از سن درست معینی به بعد بوده و l_x تعداد بازماندگان در همان سن می‌باشد.

میانگین سال‌های امید زندگی جهان در سال ۲۰۰۶ برابر ۶۷/۲ سال است که این میزان در قاره آفریقا از ۵۲/۸ سال شروع شده و در آمریکای شمالی ۷۸/۵ سال ختم می‌شود. امید زندگی در بدو تولد در آسیا ۶۸ سال و در اقیانوسیه و اروپا ۷۵ سال است. در حوزه کشورهای مختلف قاره آمریکا، امید زندگی بین ۷۲ سال در کشورهای آمریکای جنوبی، تا ۷۸/۵ سال در کشورهای آمریکای شمالی متغیر است.

حداکثر تعداد سال‌های امید زندگی در بدو تولد در ژاپن ۸۲/۶ سال و در چین، هنگ‌کنگ، سوئد، سوئیس، ایسلند، سن مارینو و استرالیا هر کدام ۸۱ سال است. حداقل تعداد سال‌های امید زندگی در بدو تولد در کشورهای سوئیزلند ۳۹/۶، موزامبیک ۴۲/۱ و زامبیا ۴۲/۴ می‌باشد، که همگی در قاره ی آفریقا قرار دارند^۱.

امید زندگی در ایران برای سال ۱۳۸۵ برابر ۷۲/۰۸ سال برآورد شده است. با در نظر داشتن این رقم در بین کشورهای جهان، رتبه شست و هشتمین را دارا است.

مرگ و میر اطفال کمتر از یکسال

از شاخص‌هایی که تا حدودی بیانگر وضع بهداشتی نقاط مختلف است، میزان مرگ و میر اطفال کمتر از یکسال^۲ می‌باشد. این شاخص عبارت است از تعداد سالانه مرگ و میر نوزادان کمتر از یکسال در بین هر هزار تولد می‌باشد. بررسی‌ها نشان می‌دهد که در سال ۲۰۰۶ در جهان از هر هزار تولد ۵۲ مورد آن در سال اول زندگی فوت می‌کنند. قاره آفریقا بالاترین میزان مرگ و میر اطفال یعنی ۸۴ در هزار را دارد. کمترین میزان

1 - 2006 world population data sheet, population reference bureau

۲ - این میزان یکی از شاخصهای مهم توسعه محسوب می‌شود و فرمول محاسبه آن به شرح زیر است:

۱۰۰۰ (تعداد موالید زنده متولد شده همان سال / تعداد فوت شدگان کمتر از یکسال در یکسال تقویمی) = *IMR*

3- 2006 world population data sheet, population reference bureau

مرگ و میر اطفال در اروپا و آمریکای شمالی یعنی ۷ در هزار مشاهده شده است. در آمریکای جنوبی و لاتین، میزان مرگ و میر اطفال ۲۶ در هزار، در آسیا ۴۹ در هزار و در اقیانوسیه ۲۷ در هزار گزارش شده است.

حداکثر میزان مرگ و میر اطفال در بین کشورهای جهان در افغانستان ۱۶۶ و سیرالئون ۱۶۳ در هزار گزارش شده و حداقل آن در سنگاپور ۲/۱ و در سوئد و هنگ کنگ ۲/۴ و در ایسلند ۲/۵ در هزار بوده است.

برای ایران مرگ و میر اطفال کمتر از یکسال ۲۵ در هزار برآورد شده است و با توجه به این میزان، ایران در میان کشورهای جهان، رتبه صدویازدهمین را دارا است.

سواد

از مهمترین معیارهای توسعه یافتگی کشورها نرخ باسوادی آنها می باشد. تعمیم سوادآموزی و هدف آموزش کودکان لازم التعلیم (۱۴-۶ ساله) لااقل تا سطح ابتدایی و راهنمایی برای همه که در سطح بین المللی و ملی در نیم قرن اخیر به طور فزاینده ای مورد تاکید بوده، ابعاد جدیدی به رابطه جمعیت و آموزش بخشیده است. هدف آموزش ابتدایی و راهنمایی برای همه، در زمانی مطرح و پیگیری شد که بخش عمده ای از کشورهای جهان یعنی آسیا، آفریقا و آمریکای لاتین با رشد شتابان جمعیت مواجه بوده اند.

مطالعات نشان می دهد در فاصله سالهای ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۴ نرخ باسوادی جمعیت ۱۵ تا ۲۴ ساله در سطح جهانی، برای زنان ۸۲ درصد و برای مردان ۸۹ درصد بوده است^۱

^۱ - <http://www.prb.org>

براساس برآوردهای بخش جمعیت سازمان ملل در سال ۲۰۰۴ در سطح جهان نرخ باسوادی بزرگسالان (گروه سنی ۱۵ سال و بیشتر) برابر ۸۱/۸ درصد گزارش شده است. بیشترین نسبت باسوادی در بین قاره ها مربوط به قاره اروپا با مقدار ۹۸/۹ درصد و کمترین آن در قاره آفریقا با ۶۱/۴ درصد بوده است. نسبت باسوادی در اقیانوسیه ۹۳/۸ درصد، آمریکا ۹۳/۳ درصد و آسیا ۷۸/۸ درصد گزارش شده است.^۱

در ایران نسبت باسوادی جمعیت ۶ ساله و بیشتر در سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵، برابر ۸۸/۷۴ درصد برای مردان و ۸۰/۳۴ درصد برای زنان بوده است. این نسبت برای نقاط شهری ۸۸/۹۳ درصد و برای نقاط روستایی ۷۵/۲ درصد گزارش شده است. نسبت باسوادی جمعیت بزرگسال (۱۵ ساله و بیشتر) در سال ۱۳۸۵ برای مردان ۸۷/۳ درصد و برای زنان ۷۷/۲ درصد بوده است.

نسبت شهرنشینی و روستانشینی

مطالعات نشان می دهد که نسبت شهرنشینی در سطح جهان رو به افزایش است. افزایش نسبت شهرنشینی در دهه های اخیر سرعت بیشتری را در مقایسه با گذشته داشته است. این نسبت از ۲۹ درصد در سال ۱۹۵۰ میلادی به ۴۸/۷ درصد در سال ۲۰۰۵ رسیده و پیش بینی می شود در سال ۲۰۳۰ به ۵۹/۹ درصد برسد. بدیهی است که این روند برای روستا نشینی حالت عکس دارد. بدین ترتیب که این نسبت در سال ۱۹۵۰ میلادی از ۷۱ درصد به ۵۱/۳ درصد در سال ۲۰۰۵ رسیده است.

در سال ۲۰۰۵ نسبت شهرنشینی در سطح جهان ۴۸/۷ بوده است. کمترین نسبت شهرنشینی در قاره آفریقا از ۳۸/۳ شروع شده و بیشترین مقدار آن در آمریکای شمالی به ۸۰/۷ ختم می شود. این نسبت در اروپا ۷۲/۲، در اقیانوسیه ۷۰/۸، در آسیا ۳۹/۸ است. در آمریکای جنوبی نسبت شهرنشینی ۷۷/۴ گزارش شده است.

در سطح جهانی پیش بینی می شود در فاصله ی سالهای ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۰ نسبت شهرنشینی و روستانشینی با هم برابر شوند. به عبارتی دیگر نسبت شهرنشینی و روستانشینی برابر ۵۰ درصد شود. این وضعیت برای ایران ۲۷ سال پیش یعنی در سال ۱۳۵۹ رخ داده است.

جدول ۳: برآورد نسبت شهرنشینی و روستانشینی در جهان از سال ۱۹۵۰ تا سال میلادی ۲۰۳۰

(درصد)

سال	روستا نشینی	شهرنشینی
۱۹۵۰	۷۱	۲۹/۰
۱۹۵۵	۶۹/۲	۳۰/۸
۱۹۶۰	۶۷/۲	۳۲/۸
۱۹۶۵	۶۵/۳	۳۴/۷
۱۹۷۰	۶۴/۱	۳۵/۹
۱۹۷۵	۶۲/۸	۳۷/۲
۱۹۸۰	۶۰/۹	۳۹/۱
۱۹۸۵	۵۹/۰	۴۱/۰
۱۹۹۰	۵۷/۰	۴۳/۰
۱۹۹۵	۵۵/۲	۴۴/۸
۲۰۰۰	۵۳/۳	۴۶/۷
۲۰۰۵	۵۱/۳	۴۸/۷
۲۰۱۰	۴۹/۲	۵۰/۸
۲۰۱۵	۴۷/۱	۵۲/۹
۲۰۲۰	۴۴/۹	۵۵/۱
۲۰۲۵	۴۲/۵	۵۷/۵
۲۰۳۰	۴۰/۱	۵۹/۹

در سال ۱۳۸۴ نسبت شهرنشینی برای ایران ۶۶/۹ برآورد شده است.^۱ براساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۸۵ نسبت شهرنشینی ایران ۶۸/۸ بوده است.

جداول ۴ و ۵ تغییرات جمعیت کشور به تفکیک نقاط شهری و روستایی در فاصله ی سالهای ۱۳۳۵ تا ۱۳۸۵ نشان می دهد. به طوری که درجدول ۴ مشاهده می شود نسبت شهر نشینی در کل کشور در فاصله سالهای ۱۳۳۵ تا ۱۳۸۵ روندی صعودی داشته است. طی ۵۰ سال اخیر تعداد جمعیت در نقاط شهری ۸/۱ برابر شده، در حالی که طی همین مدت جمعیت روستایی ۱/۷ برابر شده است. ازجمله عوامل موثر در این امر تمرکز سرمایه در شهرهای بزرگ، عدم ایجاد فرصت‌های شغلی در مناطق روستایی، گسترش فعالیت های خدماتی در مناطق شهری، ایجاد برخی از صنایع در حاشیه شهرها و مکانیزه شدن کشاورزی در برخی از نقاط روستایی و در نتیجه مهاجرت روستاییان به شهرها، ادغام تعدادی از نقاط روستایی اطراف شهرها به مجموعه شهرها و تبدیل برخی از نقاط روستایی به شهر می باشند.

جدول ۴: تغییرات جمعیت کشور به تفکیک نقاط شهری و روستایی طی سالهای ۸۵-۱۳۳۵

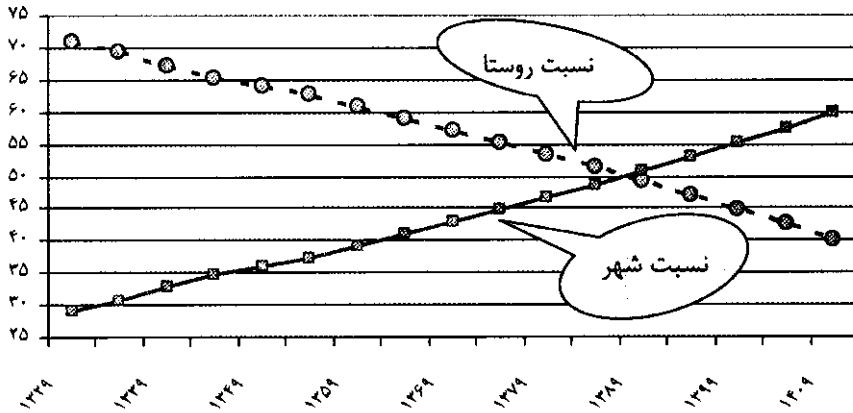
شرح	۱۳۳۵	۱۳۴۵	۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۷۰	۱۳۷۵	۱۳۸۵
کل کشور	۱۸۹۰۵۴۷۰۴	۲۵۷۸۸۷۲۲	۳۲۷۰۸۷۴۴	۴۹۴۴۵۰۱۰	۵۵۸۳۷۱۶۳	۶۰۰۵۵۴۸۸	۷۰۴۹۵۷۸۲
شهری	۵۹۵۳۵۶۳	۹۷۹۴۲۴۶	۹۷۹۴۲۴۶	۲۶۸۴۴۵۶۱	۳۱۸۳۶۵۹۸	۳۶۸۱۷۷۸۹	۴۸۲۵۹۹۶۴
روستایی	۱۳۰۰۱۱۴۱	۱۵۹۹۴۴۷۶	۱۵۹۹۴۴۷۶	۲۲۶۰۰۴۴۹	۲۴۰۰۰۵۶۵	۲۳۲۳۷۶۹۹	۲۲۲۳۵۸۱۸
نسبت شهرنشینی	۳۱/۴	۳۸/۰	۴۷/۰	۵۴/۳	۵۷/۰	۶۱/۳	۶۸/۶

جدول ۵: متوسط رشد سالانه جمعیت کشور به تفکیک نقاط شهری و روستایی طی سالهای ۸۵-۱۳۳۵

شرح	۲۵-۳۵	۳۵-۴۵	۴۵-۵۵	۶۵-۷۰	۷۰-۷۵	۸۵-۷۵	متوسط دوره ۵۰ ساله
کل کشور	۳/۱۳	۲/۷۱	۳/۹۱	۲/۵۰	۱/۴۷	۱/۶۲	۲/۶۶
شهری	۵/۱۰	۴/۹۳	۵/۴۱	۴/۴۳	۲/۹۵	۲/۷۴	۴/۲۷
روستایی	۲/۰۹	۱/۱۱	۲/۲۷	۱/۱۴	-۰/۶۴	-۰/۴۴	۱/۰۷

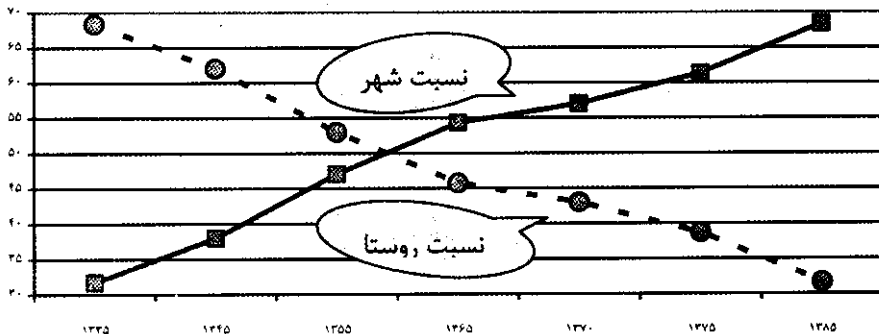
نمودار ۵ - مقایسه نسبت شهرنشینی و روستائینی در سطح جهان

طی سالهای ۱۳۲۹-۱۴۰۹ شمسی

نمودار ۶ - مقایسه نسبت شهرنشینی و روستائینی کشور

طی سالهای ۱۳۳۵-۱۳۸۵ شمسی

جدول ۶: وضعیت جمعیت جهان و ایران در سال ۲۰۰۶

شخص	جهان	کشورهای توسعه یافته	کشورهای کمتر توسعه یافته	کشورهای کمتر توسعه یافته (بدون چین)	ایران
جمعیت	۶,۵۵۵,۳۳۶,۰۰۰	۱,۲۱۶,۱۹۸,۰۰۰	۵,۳۳۹,۱۳۸,۰۰۰	۴,۰۲۷,۷۲۲,۰۰۰	۷۰,۳۹۵,۷۸۲
تولد در:					
سال	۱۳۷,۰۳۵,۲۸۸	۱۳,۴۹۶,۸۶۶	۱۲۲,۵۳۸,۴۲۲	۱۰۷,۲۷۶,۸۶۴	۱,۲۵۳,۹۱۳
ماه	۱۱,۴۱۹,۶۰۷	۱,۱۲۴,۷۳۹	۱۰,۲۹۴,۸۶۹	۸,۹۳۹,۷۳۹	۱۰۴,۴۹۳
هفته	۲,۶۳۵,۲۹۴	۲۵۹,۵۵۵	۲,۳۷۵,۷۳۹	۲,۰۶۳,۰۱۷	۲۴,۳۸۲
روز	۳۷۵,۴۳۹	۳۶,۹۷۸	۳۳۸,۴۶۱	۲۹۳,۹۰۹	۳,۴۸۳
ساعت	۱۵,۶۴۳	۱,۵۴۱	۱۴,۱۰۳	۱۲,۲۴۶	۱۴۵
دقیقه	۲۶۱	۲۶	۲۳۵	۲۰۴	۲/۴
ثانیه	۴/۳	-/۴	۳/۹	۳/۴	۰/۰۴
فوت در:					
سال	۵۶,۴۲۰,۵۶۲	۱۲,۳۷۵,۱۲۶	۴۴,۰۴۵,۴۳۵	۳۵,۵۰۸,۱۱۷	۴۰۸,۵۶۳
ماه	۴,۷۰۱,۷۱۴	۱,۰۳۱,۲۶۱	۳,۶۹۴,۸۳۸	۲,۹۹۷,۳۵۸	۳۴۰,۴۷
هفته	۱,۰۸۵,۰۱۱	۲۳۷,۹۸۳	۸۴۷,۰۲۸	۶۸۲,۸۴۸	۷,۹۴۴
روز	۱۵۴,۵۷۷	۳۳,۹۰۴	۱۲۰,۶۷۲	۹۷,۲۸۳	۱,۱۳۵
ساعت	۶,۴۴۱	۱,۴۱۳	۵,۰۲۸	۴,۰۵۳	۴۷/۲
دقیقه	۱۰۷	۲۴	۸۴	۶۸	۰/۸
ثانیه	۱/۸	-/۴	۱/۴	۱/۱	۰/۰۱۳
رشد طبیعی در:					
سال	۸۰,۶۱۴,۷۲۶	۱,۱۲۱,۷۳۰	۷۹,۴۹۲,۹۸۷	۷۱,۷۶۸,۷۴۷	۸۴۵,۳۵۰
ماه	۶,۷۱۷,۸۹۴	۹۳,۴۷۸	۶,۶۲۴,۴۱۶	۵,۹۸۰,۷۳۹	۷۰,۴۴۶
هفته	۱,۵۵۰,۲۸۳	۲۱,۵۷۲	۱,۵۲۸,۷۱۱	۱,۳۸۰,۱۶۸	۱۶,۴۳۸
روز	۲۲۰,۸۶۲	۳,۰۷۳	۲۱۷,۷۸۹	۱۹۶,۶۲۷	۲,۳۴۸
ساعت	۹,۲۰۳	۱۲۸	۹,۰۷۵	۸,۱۹۳	۹۷/۸
دقیقه	۱۵۳	۲	۱۵۱	۱۳۷	۱/۶

۱ - برگرفته از سایت سازمان ثبت احوال به آدرس اینترنتی: <http://www.nocrir.com>۲ - برگرفته از سایت سازمان ثبت احوال به آدرس اینترنتی: <http://www.nocrir.com>

ادامه جدول ۶

ثانیه	۲/۶	-/۰۴	۲/۵	۲/۳	-/۰۲۷
فوت کودکان زیر یکسال:					
سال	۷,۰۶۸,۶۱۴	۸۴,۵۷۰	۶,۸۹۴,۰۴۴	۶,۵۴۱,۷۳۰	۳۱,۳۴۸
ماه	۵۸۹,۰۵۱	۷,۰۴۸	۵۸۲,۰۰۴	۵۴۵,۱۴۴	۲,۶۱۲
هفته	۱۳۵,۹۳۵	۱,۶۲۶	۱۳۴,۳۰۹	۱۳۵,۸۰۳	۶۱۰
روز	۱۹,۳۶۶	۲۳۲	۱۹,۱۳۴	۱۷,۹۲۳	۸۷
ساعت	۸۰۷	۱۰	۷۹۷	۷۴۷	۴
دقیقه	۱۳	۰,۲	۱۳	۱۲	-/۰۶
ثانیه	۰/۲	-/۰۰۳	۰/۲	۰/۲	-/۰۰۱

جدول ۷: مقایسه ی شاخصهای جمعیتی در جهان و ایران و رتبه ایران در سطح جهانی، سال ۲۰۰۶

شرح	جهان	ایران	رتبه ایران در سطح جهانی
تعداد جمعیت (نفر)	۶۳۲۱۳۳۶۰۰۰	۷۰۴۹۵۷۸۲	۱۸
تراکم جمعیت (نفر در هر کیلومتر مربع)	۴۸	۴۳	۱۷۵
زمان دو برابر شدن جمعیت (سال)	۳۹	۴۵	-
میزان موالید (درهزار)	۲۰/۹	۱۸	۷۴
میزان مرگ و میر (درهزار)	۸/۶	۶	۲۶
میزان رشد طبیعی جمعیت (درهزار)	۱/۲۳	۱/۲	۷۳
باروری کل (متوسط فرزند برای هر زن)	۲/۷	۲/۰	۶۳
امید زندگی در بدو تولد (سال)	۶۷/۲	۷۲/۰۸	۶۸
ترخ پاسوادی (درصد)	۸۵/۵	۸۴/۶۱	-
نسبت شهرنشینی (درصد)	۴۸/۷	۶۸/۸	-
نسبت روستا نشینی (درصد)	۵۱/۳	۳۱/۲	-

منابع و مأخذ

الف) سایتهای مورد استفاده

1. <http://www.census.gov/cgi-bin/ipc/idbrank.p1>
2. <http://worldmap.com>.
3. <http://www/en.wikipedia.org>.
4. <http://www.prb.org>
5. <http://esa.un.org>
6. <http://www.nocrir.com>
7. <http://www.uis.unesco.org>

ب) کتب و منابع دیگر

1. U.S Census Bureau, International Data Base
2. 2006 world population data sheet, population reference bureau
۳. مرکز آمار ایران، نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن، کل کشور، سال ۱۳۳۵
۴. مرکز آمار ایران، نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن، کل کشور، سال ۱۳۴۵
۵. مرکز آمار ایران، نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن، کل کشور، سال ۱۳۵۵
۶. مرکز آمار ایران، نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن، کل کشور، سال ۱۳۶۵
۷. مرکز آمار ایران، آمارگیری جاری جمعیت، تفصیلی کل کشور، سال ۱۳۷۰
۸. مرکز آمار ایران، نتایج آمارگیری از طرح باروری- مرگ و میر، تفصیلی کل کشور، سال ۱۳۷۵
۹. مرکز آمار ایران، نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن، کل کشور، سال ۱۳۸۵